

rovní souvislosti Pražského jara, v níž autor poukazuje na limity obrodného procesu v Československu, dané tehdejší mezinárodní situací a aktuálními vztahy obou velmocí. Textem prostupuje fenomén jaderných zbraní a faktor vzájemného zastrasování, který sehrál v dějinách celého konfliktu podstatnou úlohu. Vladimír Nálevka sleduje konflikt studené války od prvních náznaků na přelomu let 1945/1946, kdy se cesty dosavadních spojenců začaly rozcházet, přes nejvýznamnější ohniska a krize až po kolaps sovětského bloku a znovusjednocení Německa v roce 1990. Úvaha o tom, že konec studené války a rozpad bipolárně uspořádaného světa nepřispěly ke stabilizaci mezinárodních vztahů a výrazně větší míře bezpečnosti, je předmětem poslední kapitoly, nazvané *NATO po skončení studené války*. V závěru práce autor čtenářům přibližuje dnes již klasické teze Francise Fukuyamy a Samuela Huntingtona, které ve své době reagovaly na globální změny související s koncem studené války a pádem bipolarity. V mezinárodním terorismu, specifickém fenoménu konce 20. a začátku 21. století, autor shledává jeden z hlavních problémů nadcházejícího věku.

Nedílnou součástí práce je stručná bibliografie, jmenný rejstřík a vhodně zvolená obrazová příloha, jejíž rozsah zbytečně nezahluje vlastní text. Knihu lze doporučit všem, kteří se zajímají o problematiku nejnovějších dějin a proměny současného světa, neboť naprostá většina dnešních ohnisek napětí má své kořeny v nedávné minulosti. Díky čtivosti, vynikající přehlednosti a přiměřenému rozsahu ji lze doporučit jako vstupní příručku pro zájemce o soudobé dějiny z řad nejšířší veřejnosti. Zcela jistě bude mít i didaktické uplat-

nění, zejména v hodinách středoškolského dějepisu poválečného období. Kniha je napsána s vysokou odbornou erudicí a nadhledem, avšak díky edičnímu zá měru nakladatelství nezachází do přílišných podrobností. Text vykazuje logickou návaznost a srozumitelnost, což ostatně platí pro všechny knihy z pera Vladimíra Nálevky. Pro čtenáře je jeho jméno bez nadsázky zárukou vysoké kvality a erudovaného přístupu. O to smutnější je skutečnost, že anotovaný titul už navždy zůstane jeho poslední knihou.

◆ Petr Svoboda

PEHR, Michal:

Zápas o nové Československo 1939–1946. Válčné představy a poválečná realita
Nakladatelství Lidové noviny, Praha
2011, 237 stran

Anotovaná kniha historika a politologa Michala Pehra (nar. 1977), pracovníka Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, představuje hodnotný příspěvek k poznání našich soudobých dějin raného poválečného období. Přehledným způsobem seznamuje čtenáře s hlavními problémy proměny československé společnosti v průběhu šest let trvající nacistické okupace, poválečnými koncepcemi a představami o obnově československého státu a následnou faktickou realitou. Práce, které nelze upřít snahu o nestranný přístup, je omezena léty 1939 a 1946, tedy obdobím počátku okupace a druhé světové války na straně jedné a rokem prvních poválečných parlamentních voleb na straně druhé, kdy již byla téměř dobudována nová státní správa poválečného Československa. Autorovi se podařilo vystihnout překotnost až živel-

nost tohoto složitého a dosud ne zcela poznaného období našich novodobých dějin. Vlastní závěry autor opírá zejména o studium písemných materiálů vládních institucí, aparátů jednotlivých politických stran, vydaných pramenů a dobového tisku. Čtivost práce je umocněna též četnými citacemi memoárové literatury.

Kniha je kromě úvodu a závěru rozčleněna do jedenácti tematicky řazených a rozsahově vyvážených hlavních kapitol, v nichž autor sleduje stěžejní problémy související s dalekosáhlou proměnou poválečného Československa. V úvodu práce seznamuje čtenáře s tzv. třetí československou republikou jakožto obdobím, kdy československá společnost stála na rozmezí demokracie a totality. Upozorňuje na skutečnost, že již samotná terminologie vyvolává u historiků jistou bezradnost. Dále zde předkládá hlavní problémy a otázky, které detailně analyzuje v následujících kapitolách. Vlastním předpokladům hluboké poválečné proměny československé společnosti je věnována kapitola *Ke kořenům poválečných změn*. Autor se v ní zabývá zejména národnostními problémy a nedostatky politického systému první republiky, socioekonomickou situací po vypuknutí hospodářské krize, důsledky Mnichova a zkušenostmi druhé světové války. V obsáhlé kapitole *Velké, nebo malé Československo?* poukazuje na zásadní a v prostředí domácího i zahraničního odboje často diskutovaný problém týkající se geografické podoby obnoveného státu. Všimá si neúspěšných a mnohdy i značně absurdních plánů na (znovu) připojení některých historických území – Lužice, Kladska, Slezska či Žitavska. Samostatná část dokumentující hubený výsledek našich územních aspirací

je věnována úpravě slovensko-maďarské hranice a ztrátě Podkarpatské Rusi. Kapitola *Federace a další plány na vytvoření velkého státu nejen ve střední Evropě* seznamuje čtenáře s méně známými a vesměs nerealizovanými záměry ohledně poválečné politicko-geografické pozice Československa v proměněné konstelaci středoevropského regionu. V následujících kapitolách *Po válce – Německý problém – Slovanství – Maďaři a Poláci v Československu* je čtenář podrobně seznámen s hlavními aspekty tzv. národní revoluce. Největší prostor je pochopitelně věnován problematice odsunu sudetských Němců. Autor si též všimá některých násilných aktů či excesů v kontextu dobových protiněmeckých nálad. V kapitole *Slovensko a česko-slovenský vztah* se zabývá složitým postavením Slovenska v rámci obnoveného státu a logicky zvažuje jednotlivé možnosti poválečného uspořádání (součást obnoveného Československa, sovětské Slovensko, samostatný stát či Slovensko jako člen zamýšlené středoevropské federace). Problematice proměny vlastního politického systému poválečného Československa se věnují kapitoly *Podoba nového politického systému* a *Vláda Národní fronty*, v nichž autor poukazuje na specifika tzv. lidové demokracie a podrobně seznamuje čtenáře s hlavními body Košického vládního programu. V poslední kapitole *Volby 1946* je prostor věnován přípravě, průběhu a výsledkům prvních poválečných parlamentních voleb. Autor postupně analyzuje příčiny odlišného volebního výsledku v českých zemích a na Slovensku, zamýšlí se nad problémem po válce neobnovených politických subjektů a obecným podceněním komunistické strany. Jisté vysvětlení spatřuje v poválečné náladě československé společnosti a ve vystupování

KSČ jakožto typické populistické strany, která slibuje všechno všem. V závěru pak autor rekapituluje poznatky a podává hutný zkrácený výsledek svého badatelského záměru.

Nedílnou součástí knihy je pečlivý a vlastní text nezahlcující poznámkový aparát, podrobný jmenný rejstřík, jehož užití přispívá k snazší čtenářské orientaci, seznam použitých pramenů a literatury v rozsahu osmi stran a v neposlední řadě vhodně zvolený obrazový materiál. Kniha Michala Pehra představuje užitečný studijní materiál pro komplexnější a celistvější pochopení převratného mezidobí 1945–1948, označovaného jako třetí československá republika. Z hlediska didaktického využití jistě zaujme skutečnost, že jednotlivé kapitoly textu, jež se věnují vždy jasně tematicky vymezenému problému, lze studovat samostatně. Publikace bude bezesporu vítanou pomůckou pro studenty historie, učitele dějepisu i zájemce o naše poválečné dějiny z řad nejširší veřejnosti.

◆ Petr Svoboda